

ГОДИНА III.

БРОЈ 1.

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АУТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ,
СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

Власник: СРПСКИ ПАТРИЈАРХ ГЕОРГИЈЕ. — Уредници: СЕРГИЈЕ ШАКРАК-НИНИЋ и САВА ПЕТРОВИЋ.

У НОВОМ САДУ 3. ЈАНУАРА 1893.

НЕКТАРИЈЕ

по божијој милости православни Епископ вршачки, белоцрквански,
панчевачки, и т. д.

Свему пречасном свештенству и васколиком богочастивом народу Епархије вршачке благодат,
милост и мир од Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа, а од Нас
Архијерејски поздрав и благослов!

„Рождество Твоје Христе Боже наш, возсиа
мирови свѣтѣ разума.“

На осветку данашњег тајанственог благодана, сваки се међу нама одраслијима живо мора сећати, с' каквом смо радошћу ми као деца дочекивали „Божић“, и како смо после свете службе Божије, при свечано опремљеној трпези, уз горућу воштаницу, ломили чесницу, и са својим родитељима весело појали: Рождество Твоје Христе Боже наш?

Ми смо се тада радовали и веселили, без да смо као деца могли да схватимо:

шта је Божић? какав ли му је значај и за нас, и за цело човечанство?

Ми смо онда у детињској невиности само осећали, без да смо за узрок и разлог питали, да је то баш наш, дечији и наших родитеља главни празник, те смо му се радовали, пристојно и невино, али усрдно.

Кад смо одрасли, и у светој се вери својој поучили, па, ко је имао прилике и повесницу развитка човечанства пролистати, схватили смо, и уверили смо се, да је Бо-

жић. — јер се данас Бог у виду младенца на земљи појавио, — заиста прави и најглавнији дечији и породични празник, али смо уједно схватили и увидели, да је Рождество Христово и за цело човечанство највећи и најзначајнији дан, јер је данас Отац небесни по неизреченој милости и љубави својој према нама, равнољубљеној деци својој, послао самог једнородног Сина свог, да заблудели род човечији, из таме у светлост, из погибели на пут спасења изведе!

За то света црква наша данас у духовној радости кличе: рођењем Твојим Христе Боже наш, сијнуло је свету светило разума!

Божанствена наука, данас рођенога младенца Христа, то је то светило разума, које је целом човечанству за сва времена и места засијнуло, јер је нов правац и темељ развитку човечијем дало.

Све знање и наука сва култура и цивилизација, и све, са чим се данашњи просветни век поноси, све то има корена свога у тој божанственој науци Спаситељевој.

Што се поред свега тога, толике беде и невоље у свету налазе, томе није крива наука Христова, него смо ми сами криви, јер, ма да увиђамо и признајемо спасавајућу моћ те науке, ипак јој не следујемо доследно и са чврстом вољом, него је за љубав тренутне личне користи или угодности, у многим и многим приликама, на нашу трајну штету и невољу запостављамо и заборављамо.

Кад не би било тако, као што на жалост јесте, него кад бисмо се ми у свему строго држали науке Хростове, и тачно вршили њоме прописане заповеди Божије, зар би онда могло бити међу нама толико раздора и неслоге, толико зависти, злобе и пакости, толико лажи, обмане и преваре, толико саможивости, себичности и немилосрђа, једном речи: зар би онда могло бити тако мало побожна чувства и моралне свести, као што баш у данашњем друштву, са тугом и болом у души, и са стрепњом због будућности, опажамо?

Погледајмо по свету, па ћемо видети, да у оним државама и пределима, које се за најизображеније држе, и које су поглавито у индустрији, трговини и сродним

струкама заиста на врло високом ступњу, да баш у тима, по изгледу силним државама, поред небројеног блага појединаца, читави слојеви народа, ма да и дању и ноћу у тешком зноју раде и аргатују, не могу ни да се зарађују, а камо ли да децу своју за живот спреме, и будућност и своју и њину колико толико обезбеде!

При тако жалосном стању огромног дела народа, није ни чудо, што се тамо махом шири социјализам, комунизам, анархизам и друге превратне теорије, које иду на то, да државу и цело друштво упронасте.

Колика је у тим државама већ данас та опасност, можемо отуда разабрати, што видимо, да тамо и стучњацима, научењацима и законодавствима то питање најтежу бригу задаје; али лека још не нађоше!

Има их који тврде, да је томе цивилизација крива, која неизбежно отештава живот, јер множи сретства за уживање, те доследно шири и жељу за тим разноврсним уживањем.

Но та тврдња није основана; јер није цивилизација по себи узрок тој невољи, него она осуђења достојна сретства, којима покретачи њени у грабежљивости својој често хоће да се послуже без обзира на Бога и на своју душу.

Човек треба и мора да се усавршује, јер му је то, као разумом обдареном створењу Божијем, позив и задатак; али баш као разумно створење треба у сачовеку да сматра равноправног брата, ког треба, као што то данас рођени Спас учи, да помаже и унапређује, а не да му хотимично шкоди и да га упронашћује.

Да је тамо, да је у опште у свету више љубави, више побожног чувства, и више моралне свести, неби толике беде и невоље у свету владале...

Код нас још није друштво тако расстројено и подривено, не због тога, што смо ми можда у том погледу бољи и увиђавнији од других, за то, што су наше прилике друге: тамо све грдно, огромно, код нас све скромно, малено.

Но баш за то, што смо малени, те нас и мали потисак срушити може, морамо удвостручити труд, да учврстимо темељ, на ком је наш онстанак основан, и да се уједно

WWW.BMCTB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

клонимо свега оног, што би нас на стран-
путницу завести могло, јер то би нам била
скора пропаст.

Ми бар знамо, — то сведочи цела по-
весница наша, — да је света вера наша
православна темељ опстанка нашег, са ког
смо се од многих љутих нападаја бранили
и одбранили, а то нам јемчи, да ћемо с'
њоме и у будуће не само насилне нападаје
одбити, него, уз помоћ Божију и поред
тврде воље наше, очувати се оних примам-
љивих утицаја, који испод лепе љуске, за
нас отровну језгру скривају.

Овамо рачунам у првом реду напуш-
тање својих, а примање туђинских навика,
обичаја и забава; изучавање туђинских,
а запуштање и незнање свога лепога је-
зика; учење повеснице и књижевности
целога света, само не своје рођене; обра-
зовање деце у туђинском, модерном, али
не у православном српском духу, и још
многе друге наше подобне заблуде, које
нас истина лагано и скоро неприметно, али
постепено и непрекидно одрођују.

Лако је израчунати, да ћемо, ако се
том злу најодлучније не одупремо, на је-
дared осетити, да нас је, без да смо
сили и оружју подлегли, толико понестаја-
ло, да се више у народе рачунати не можемо.

Све и свакога молим, да најозбиљније
размисли о овој ствари, која је за нас
животно питање.

Нарочито молим данас, о Божићу, том
дечијем и породичном празнику, родитеље
и старатеље, да сав свој труд, и сву сво-
ју бригу уложе, да се деца њихова, од тих
убитачних утицаја сачувају, а то ће пости-
ћи, ако их прво на дому, јер то је најну-
жније и најважније, а за тим и у школи
и ван ње у православном и српском духу
образују и тако учврсте, да се кад дорасту
и сами чувати узмогу.

То им најпрешнија, и у данашњим при-
ликама света дужност и према деци и пре-
ма вери и према народу.

Ко ту дужност не схвати и строго је
не врши, тај не може о себи рећи, да му
је данашњим рођењем Христовим сијнуло
светило разума.

Поздрављајући усрдно свима данашњи
велики и спасителни празник, желим, да
озарени светилом разума, живот свој пре-
ма вољи Божијој удесимо, те да овај све-
чани дан, као и наступајуће ново лето и
свето Богојављење, са свима својима са
чистом савешћу свагда радосно и весе-
ло дочекујемо и проведемо. Амин.

У Вршцу на Рождество Христово 1892.

Горе споменути смирени Епископ

Нектарије с. р.

ПОСЛЕ САБОРА.

Чекали смо, да нас мину они утисци, што
смо их добили за време расправе „на-
родно-црквеног устава“ на нашем народно-
црквеном сабору, утисци, који би нам,
и против добре воље наше, могли заостра-
вати перо.

И сад ћемо, да реасумирамо главне мо-
менте те расправе, и да кажемо — своју.

Са стањем, у којем се наша народно-
црквена аутономија и целокупни живот на-
ше цркве и школе налазио и налази, не
задовољаваху се махом сви озбиљни ми-
слиоци и родољуби наши.

Сви су осећали, са болом, притисак по-
стојећег стања и постојећих одношаја.

Као један одисај тога притиска исписа-
ћемо речи опозиционог органа, око којег
је, по његовим речима, скупљен сав „со-
лиднији“ елеменат у народу. Ево тих речи:

„Можемо ли бити ми задовољни, како
су нам уређене црквене општине? Је су
ли уређене како ваља?“

Како су нам уређене епархије и шта
нам цвета у њима?

Како су нам уређени манастири и цркве-
но-народна добра?

Какви су одношаји између душепопечи-
теља и црквених опћина и епархије?

Како нам је удешен склоп целе митро-
полије и чим је управо заштићен и обез-

бећен тај склоп, да га изненадни вали за тренут ока не поруше!?

И како стојимо са автономним властима и органима; наиме како стојимо с њима у погледу дисциплине, ауторитета и у опће: у обзиру потребне автономне свести код свих тих органа?

Шта тек да питамо о одношају нар. цркв. автономije према држави?

Или да се дивимо зар свему том, како је данас и до данас?

Како стојимо са мирским, а како са монашким свештенством?

Како стојимо са радом автономних органа и власти у свакој грани автономног живота?

Или да указујемо п. пр. на тачно извађање прописа о дотирању нашег свештенства? или дивно напредовање манастира и јачање нар.-цркв. иметка?

Или да укажемо на шкољство наше, на ту бедну слику вегетирања?

Шта да рекнемо тек о наплати наших учитеља, професора или чак званичника код нар. цркв. автономних власти?“ („Браник“ бр. 74. од 1892.)

И без одговора на ова страшна питања, приказана је слика наше автономije у истинитим, али и таквим бојама, да од ње и пред њом мора процвилити и ником поникнути сваки родољуб.

Ни на једној тачци наше автономije и црквено-просветног живота нема дакле светлости и напретка, нема чистине и истине, свуда стагнација и назадак, или мрак и неизвесност, или перад и заплет, или обмана и — лаж.

Автономија секвестрирана с' поља, а унутри: неспоразум и раздор, трзавица и неповерење, недисциплина, нерад и површан рад као продукти крње нецелесходне организације автономije наше.

„Наша је автономija тако трошна и нашим немаром и злурадњом тако разривена, да су почели сви прави родољуби да очајавају о судби народној, већ се почела губити и нада, да ће се моћи затомити онолике моралне пукотине, које се одуговлачењем и растезањем

нашим појавиле на тој згради за ово 20 година дана.“ („Браник“ бр. 104.)

„Нама је врло добро познато, колико силних мана и недостатака има у тим нашим (досадањим) уредбама.“ (Др. И. В.)

„Наша је автономija обезглављена, осакаћена. Државна је, иноверска власт, постала у многим односима наше аутономије саставни део њезин: трећа инстанција њезина. То је ужасна неправда и брука, и то се мора што пре отклонити“... (Др. М. Михајловић.)

Може ли бити страшније осуде о нашем автономном стању и положају? Може ли бити жалоснијег нам стања и положаја?

Све поменуте изјаве о томе стању и положају нашем у автономној нам данашњој згради — истините су, непобитне.

Народ или управо његова интелегенција, која таквим судом и уверењем претставља наше стање јавном и општем мишљењу, па и пред страним светом, који се интересује за нас, за наше стање, шта је дужна чинити и по правилима здравога разума и по налозима родољубља?

Дужна је испитати узроке постојећем стању и отклонити их; пронаћи недостатак услова за напредак и унети те услове у организам народног живота и тела.

Опозиција признаје узрок постојећем стању у: немару и злуряду, одуговлачењу и растезању, у манама и недостатцима наших автономних уредаба, у обезглављењу наше автономije.

Логика здравога разума и диктат родољубља налаже јој: да отклони тај нерад, да се мане злурода, да престане одуговлачити и растезати са отклањањем мана и недостатака у автономним нам уредбама, да оглави нашу автономiju, да општинама, епархијама, душепопечитељским одношајима, склопу целе митрополије, свима автономним властима и органима у нашој автономној згради даде таку организацију, по којој ће дисциплина и фунгирање свакога органа бити јасно одређено, зајемчено и омогућено.

Данашње стање не ваља, оно је очајно; па шта да се ради? Шта друго, него треба радикално поправити то стање! То је лежало у задатку свију, па и — опозиције,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

либералне и радикалне, без обзира на напине, које би оне пронашле најбољима за тај посао.

Према томе, што нико побити не може, шта је била дужна опозиција да чини, кад је саборски одбор 15-рице изашао пред јавно мњење са својим за сабор спремљеним предлогом: „народно-црквеним уставом“?

Подврћи га својој објективној, стварној критици, анализи својих разлога, техничких и начелних, те спремати се, да у сабор уђе о спорним питањима са својим добромисленим протупредлозима, исправцима и допунама.

Но место тога, што је чинила опозиција? Пре свега, у заједничкој конференцији саборских одбора (који су излив сабора), кад је дошло до потпуног споразума и у том споразуму установљен предлог за „народно-црквени устав“, изјавио је представник опозиције, један против свију, г. Др. И. Вучетић, да „он већма воли, да не добијемо никаквог устава, него овакав, као што се сада (у конференцији) установио“, и „не само да не пристаје ни у какву солидарност, него отворено изјављује, да ће свагда и на сваком месту радити и борити се против тога предлога, да законом не постане“. (Браник бр. 108.) Зашто? То ћемо видети после.

После закључног говора г. Јагића и чланка у 97. бр. „Новог Времена“ „Нека буде светлост“, садржину којег није г. др. И. Вучетић демантовао, улога његова у одбору 15-рице, па и у конференцији оба саборска одбора, недостојна је човека од начела и водства, недостојна — истинитог патријоте.

Седио је и радио у одбору и пододбору, па у заједничкој конференцији. Пристао је у градњу „устава“ и градио га заједнички. Најпре је „натезао јаче жице“, па онда гласао и за она начела, ради којих после волије и без устава оставити аутономију. „Само против начина избора посланика уложио је своје противно мишљење“. И тек кад је видео, да није могао пореметити споразум саб. одбора, тек кад је видео, да ће се без његовог благослова све урадити, кад је и последње питање споразума спо-

разумно решено и без њега, — е онда је тек плануо, изрекао брзу реч, и пустио ракетлу и зазвонио у велико звоно.

Г. извештач Јагић испунио је једну и моралну и родољубиву дужност, кад је у своме закључном говору рекао ово: „На славном сабору стоји, да држање г. Илије Вучетића пресуди. Ја поступак његов с моје стране за некоректан сматрам, јер када је већ на процедуру, како да се до споразума дође, формално пристао, то је имао, ма да је резултат држао за неповољан, у одбору 15-рице остати, у погледу спорних питања своје одељено мишљење образложити, и исто као мњење мањине, како у одбору, тако и на овом славном сабору заступати, а никако дискретно саветовање конференције на поље журналистике изнети и наспрам целом предлогу, због пет-шест тачака, опозиционо становиште заузети.“

Није га сабор изабрао у саборски одбор; већ то беше рана за њ од непробола. Из те ране киштио је бол и гњев. Не хтедоше га послушати ни на заједничкој конференцији. То беше рана за освету. Др. И. Вучетић се и осветио. Зазвонио је на ларму, на народну погибију; осветио се — народу. Него, — коме? Запамтите — народу!

Свој брзоплети, кивнички и осветљиви поступак г. др. И. Вучетић може правдати, па и оправдати пред својим партизанима, али пред својом бољом савешћу, пред будућношћу народном никад и ничим. Тај поступак његов остаће пега на његовој души и савести, коју неће спрати никакве поверенице и аплаузи партизана.

Он је имао **своју** цел, **себе самог** пред очима. Он је општу ствар жртвовао **себи**. Да је тако, то ћемо доказати доцније.

У достизавање последње цели своје подметнуо је другог. И ту је опет изишао у пуној слици др. И. Вучетић. За туђа се леђа заклонио.

Његова изјава у конференцији, приоштена у онако безазленој форми у 108. бр. „Браника“, имала је другога подметнути под звоно, за које је он повукао.

Та изјава сама по себи, и његови чланци „Јерархија и народ“ (исто само мало друкчије што и чланци: „Пред сабор“) нисани су стварно. Али такво писање

изазива умове на расуђивање, а не на ларму, на буру и страсти. Но цел, коју је срачунао др. И. В. за остварење своје, захтевала је баш ларму, буру и страсти. Др. И. В. није хтео сам собом да их изазива. Мудар ли је! Него је он истурио наивног Малешевића са његовим манифестима, а тиме је хтео да гадну страну својих умишљаја и свога закулисног рада баци на туђа плећа, а онда се може и у саборници пренемагати и правити леп са својим Јанусовим лицем, како не вређа Јерархију и како осуђује недостојно писање о њој.

Постигао је цел; али заиста он може казати: „ајао! добио сам“.

Изјава његова, — и друга закулисна гуркања уродише плодом.

Доследна својој традиционалној тактици окомила се опозиција на вишу Јерархију. Жигосала ју и денунцирала живој цркви, целокупном народу, као издајничку, агресивну, „према влади кукавичку, а против народа јуначку“, као „оружје владино“, где „са богато намештеног стола добацује подекоје мрвице“ световњацима.*)

Заборавила је опозиција, шта је писала пре (бр. 74, 104 и т. д. Браника), па у бенгалској ватри заносљивих и изазивајућих фраза, почела је приказивати народу „обзорје српско-народног живота са врло мутним облацима, који не слуте на добро“. А ти „мутни облаци“ не беху више „обезглављена и осакаћена аутономија“, не беху више „трошна и нашим немаром и злурадом разривена аутономија“, не беху више „очајна судба народна, изгубљена нада“, не

*) И др. И. Вучетић сме у сред сабора рећи, да је „неосновано и неистинито сумњичење, да су они расправљали и писали против Јерархије и Јерархију у ову борбу увукли“. Одговорио му је Јовић.

беху више „моралне пукотине одуговлачења и растезања нашег“; не беху више силне мане и недостатци у тим нашим уредбама“... Не. Ти мутни облаци беше: „народно-црквени устав“, предлог одбора 15-рице за расправу сабора спремљен.

И просуше се грдње и памфлети: „издаја, отровно име, врзино коло, несретна начела, ђаволска копита, којом се хоће да згази наша народно-црквена аутономија“. (Браник бр. 120.)

Место дотадање критике и осуде постојећег нам стања, под притиском тог очајног стања и положаја, — ето, то је сад био увод озбиљне, објективне, стварне и патријотичке, за споразумом тежеће јавне расправе предлога одбора 15-рице за уређење наше аутономије, која је имала к' споразуму и цели одвести!

Место да се ладно и без страсти расправио тај предлог, који тежи да се постојеће стање поправи и излечи, да се наша аутономија учврсти и омогући; место, да се на добро смишљени приговори донели и начини за споразум смишљали и приуговљавали, — он се је народу приказивао као „нож, да њиме посече жиле народне своје аутономије, но не само народне аутономије него можда и — народне егзистенције“; приказао се као нека неман, рад које ће „друмови пожелети Србаља, ал' Србаља више бити неће“.

Тенор свега беше: договорила се државна власт са Јерархијом, да на уста „устава“ прогута сву православну српску цркву и сав православни српски народ у земљама угарске крупе.

Последица такве агитације беху: зборови и протести. Последица зборова, протеста и разбуктаних страсти, била је: либерална опозиција је ушла у сабор везаних руку са — non possumus. (Свршиће се.)

РЕЛИГИЈОЗНА СУМЊА.

(Сврше сак).

Поновимо сад још једном у кратко своје дојакосње излагање. Три су узрока, што смо их означили као најобичније и најраширеније узроке религиозној сумњи:

лажна представа о суштини и задатку науке, равнодушност и немишљење и најпосле страст. Ми смо их у своме развијању одделили и сваки

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

посебце посматрали; но они ни по што не искључују један другога, те за то их налазимо у животу уједињене на сваку руку и онда је ту унутарњи расцеп у толико дубљи, борба у толико тежа.

Дојакошње излагање биће довољно, да нас обавести о стању и положају духова, који су се, више или мање, отуђили од хришћанске истине. — Лако је, врло лако сумњати и сумњу протегнути на целокупну област вишега и духовнога живота, па све, што се не може очима видети, ни рукама опипати. Замамљиво је тако олако доћи ма и до привидно вишега образовања. „Воља, да се својим ближњима нешто изванредно каже, највећи је непријатељ природне љубави к истини“, рекао је један славни природњак.⁵⁵⁾ Сумњу, порицање, противречање не требаш ничим изванредним поткрепљивати, доста је само просто „Не“. „Наши блазирани дечарци“, вели Фајхтерслебен⁵⁶⁾ „мисле одмах да су не знам шта, чим науче, да су вера и величина празне речи и сви људи — осим њих — са свим рђави и глуши“. „Ја сам видео људи“, вели А. де Гоквил⁵⁷⁾ „који мишљаху да ће своје пужење, пред најсићушијим власником, поправити својом дрекошћу сирам Бога и који, ма да порицаху све, што је у револуцији слободно, племенито и јуначко, мишљаху ипак, да су верни духу револуције, јер остајаху у неверовању“.

Кобна је заблуда многих и многих, што одају, нада све, пошту духу порицања, као да познање и поимање није више од непризнавања и нападања. Чудновато! Приговор какога идијоте, који не зна за чудо магнетизма или електрицитета, нити о том што наслућује, није још нико сматран за обилежје некога особито дубока духа; али на религијозном пољу, које обухвата у себи резултате свега знања и цвет васколикога човечјега образовања, покушава још и дан данас пезнање, равнодушност и површноост да се заогрће философским плантом. Тој срамној и бо-

лесној страсти, кад се ко таким и сличним средствима узвишује над светином, одговорио је још племенити Силвијо Пелико, пишучи у своме писму: „Не стиди се да као Хришћанин станеш уз просте људе. Ако прост свет може и треба да буде религијозан, отуда никако не изилази, да је религија проста ствар“.

У млађаном жару, у пуној снази, у крилу среће, кад нас опсењују и замамљују свакојаке страсти, можда се и може причинити, да је лако једном досетком, привидно духовитом примедбом, презрети велика, тешка питања животна — Бог, душа, бесмртност. Но и онда је душа бедна без вере у Бога. Брзо се зар посрче запенушена наслада с пехара живота и не преостаје ништа него мутан, горак талог; брзо се огади човеку живот и постане му тешко, безначајно бреме, које би он радо збацио са себе, кад га не би везивале тисуће веза за њега.

Нико још није истинитије и дирљивије од Ламне-а⁵⁸⁾ оцртао судбину душе, која је изгубила веру. „Ишчезне ли из душе вера, која је њу к Богу уздизала и с њим спајала, онда се у њој збива нешто ужасно. Душу вуче, у неку руку, у дубљину њена властита тежина и она тоне, тоне, тоне без престанка, без краја; повлачи још за собом и своју интелигенцију, која је сада откинута од својега порекла и пријања за све, што год сретне на свом путу у дубљину, час с боним немиром, час опет с неком радошћу, која је налик смеху будале. Мучена свеудиљ неком неутољивом тежњом и жеђу за животом, час грамзи за материјом коју узаман хоће да оживи, узаман да одухови и обоготвори, час лети за празним апстракцијама, несталним безобличним сенкама своје маште. Што јој још преостаје од љубави, пре је животињски нагон, него племенито осећање. — Све више способности и снаге омлитаве и леже као у дубоку спу; све оне тајносне моћи у души, које у нама и око нас стварају царство морала, духовни поредак светски, које чине суштину уну-

⁵⁵⁾ Oerstedt, Der Geist in der Natur. I. стр. 192.

⁵⁶⁾ Sämmtliche Werke, књ. III. стр. 18.

⁵⁷⁾ Das alte Staatswesen und die Revolution. Deutsch. Leipzig 1857. стр. 6.

⁵⁸⁾ Discussions critiques et pensées diverses sur la religion et la philosophie p. 22.

тарњегга, правога човека, изумиру све већма и већма и он осећа, с неким болом, који му срце раздире, то полагаано умирање своје боље стране. Његова душа гладује, он нема никакве хране за њу; шта да почне? Он убија своју душу, да више не гладује, да више не осећа ту унутарњу муку. Он пати, јер још није доста дубоко пао. Тони, тони све дубље, тони доле до животиње; буди без разума, без духа, без осећања! — Али то он не може. Он носи са собом у најмрачнију пропаст своју човечју природу; откинут од свога средишта, биће он као пробијен брод без крме и весла, бацап тамо амо по неутешном океану ове васељене.“

Заиста не би било вредно живети овим животом; кад не би било за нас никака вишега, трајна, вечита интереса; била би то кацпа радости у бурету жалости; а што смо урадили и смогли, ако беше само за овај свет, све ће смрт порушити, као куће од карата, што но их деца граде. Али шта ћемо онда, кад се око помутити, чула отупе, ова земаљска кућа иструне и дозре за пропаст, кад се смрт стане привлачити, као грабљива звер, која граби свој плен — шта онда? „Дајте ми великих мисли“! — ускликнуо је Хердер на умору. Онда треба човеку великих мисли, за које би се ухватио у опћем бродолому, које га спасавају, које га дижу изнад јазу у који цео видљиви свет потања и пропада. За то, кад би се десило да говорим каком двоумнику, ја бих му рекао речима највећегга и најплеменитијегга мислиоца у старом веку, речима Платоновим⁶⁰): „Нити си ти, нити су твоји једномисленици први, који тако мислите о божанству, него је у свако доба, кад више кад мање, било таквих, који су патили од те болести. А како сам се ја дружио с њима многима, то ћу ти рећи, да ни један, који је у својој младости порицао божанство, није тако мислио до своје старости. За то се добро размисли, а међу тим не усуђуј се да грешип против богова“. — Пре него што рекнеш једну реч против истине божје, промисли три пута и десет пута; јер ће доћи дан,

а доћи ће на брзо и онда ће изумрети поруга на твојим уздрхталим уснама; доћи ће дан, где ћеш требати Бога и његове вечите истине за пусту, празну, болом мучену душу. „Која је, међу свима Хришћанству противнима системама“, пита право Монталембер⁶⁰) „икада тужну душу утешила, опустело срце испунила? Је ли икоји од тих учењака икада научно, да сузу утре? Само је Хришћанство, од почетка времена, обећало да ће људе тешити у неминовним невољама и патњама овога живота, пречишћавањем наклоности, и Хришћанство је одржало своју реч. Пре него што би се хтело, да се оно чим замени, морало би се почети тим, да се изагна бол са земље“. „Да осветовљена нерелигиозност дуже не подноси“ признао је и сам Хартман⁶¹). Нека за то сваки верно чува у грудима религиозне светиње. „Јер кад се знаду истине, за које многи дају у Христу скривена блага мудрости и познања, нехотице се човек опомиње онога краља, о коме прича Санчо Панза, како је продао своју краљевину, да набави јато гусака“⁶²).

Само је религија сунце, које расветљује таму овога земаљскога живота, материнска рука, која балзам лева на сваки бол, божја посланица, која сваку слабост подушире и приводи к Богу, праизвору сваке истине.

ПРИМЕДБЕ.

Балмес⁶³) је графички исписао судбину двоумникову:

„Религиозна сумња задовољава човека само кад он плива у земаљској срећи, борави мирно само у оном човеку, који је једра здравља и живота, па сматра онај последњи тренутак, кад се душа мора да растане с телом, за врло далек догађај. Али чим наша егзистенција залевди у опасности, чим се појаве болештине, гласници смртни да нас подсети, е страшни час није више далеко, кад нас неподвижена опасност осети, да левдимо над јазом ве-

⁶⁰) У свом животу св. Јелисавете. Предговор.

⁶¹) Die Selbstzersetzung des Christenthums стр IV.

⁶²) Ш е л и н г, Vorrede zu Steffens nachgelassenen Schriften.

⁶³) Briefe an einen Zweifler стр 12.

⁶⁰) De Legibus X. p. 888.

ности, као да о концу висимо, онда преостаје скептицизам да нас задовољава, лажно поуздање, које нам је он отоич улевао, претвара се у грозно, страшно непоуздање, пуно пребацивања, страха, бојазни. Онда сумња није више угодна, него почиње да буде страховита; у својој моралној малаксалости тражи онда човек светлости, а не налази ју; зове веру, ал' му се вера не одзива; обраћа се Богу, ал' Бог неће да чује тај његов касни вапај.

„Али да сумња буде љута, грозна мучка души, није потребно ни да се човек налази у оном страшном тренутку, где му се поглед помути и поплаши од мрака незнаних будућности. И у обичном животу, у сред свагдањих догађаја, осећа човек потиснућу пута, како отров те гује, коју он скрива у својим грудима, све кап по кап пада на његово срце. Има момената, кад добијају насладе и уживања, кад је сав свет гнусан, кад је живот мрзак, кад човек мучно вуче своје биће у времену, које тромо и споро мили у напред. Тешка чама овладала душом, нека неописана неугодност тишти ју и мучи. Не притискују то дух и не измамљују му бола уздах мучне незгоде и непријатности и јади. То је смртна изнуреност, незадовољство са свачим, што је око нас, немилу укоченост свију снага. За што сам ја на свету? пита човек. Кака ми је корист оту-

да, што сам из ничега постао? Шта ћу ћу изгубити, ако се склоним, да не гледам земљу, која је за ме свенула и сиржена; да не гледам сунце, које мени више не сија? Данашњи дан не задовољава, као ни јучерањи; сутрашњи ће бити као и данашњи. Моја је душа жедна уживања, а не ужива га, тражи среће а не постиже ју“.

„Нисте ли већ мучили ту муку тако названих срећних људи, нисте ли трпели тога прва, што точи духове, који се размећу, да су узвишени над другима? Не осећају ли ваше груди никада то очајно гигање? Онда знајте, да је, један међу жалосним изворима очајања, сумња, она празнина у души, која ју узнемирује и мучи, она страшна немаштина сваке вере и сваке наде, она неизвесност о Богу, природи, пореклу и одређењу човечјем“.

„Цео живот је највећи несмисао. И кад човек осамдесет година тежи и истражује, мора опет најзад сам себи признати, да није ништа постигао, ни испитао. Бар да знамо, за што смо на овом свету. Али све је загонетка и остаје загонетка мислиоцу, и још је највећа срећа родити се као глупак“. То не каже нико мањи, него Александар Хумболт (Мемоари).

По „Хетингеру“

Никола Манојловић.

РЕЧ — ДВЕ НА ЧЛАНАК:

„ПОТРЕБА УВАЂАЊА НАРАВСТВЕНИХ ПОУЧЕЊА У СВ. ЦРКВИ“

у „Срп. Сиону“ бр. 49.

„Змај вели: „сваке службе предичица својска и ваљана.““

„Г. Јеремић препоручује епархијске проповеднике. Богољуб Мирковић је против тога и вели, да је сваки свештеник кадар поучити верне „тумачењем недељних и празничних евангелија.““

То наводи и тако вели брат С. Д-ћ у чланку своме, кога смо наслов навели.

Па збиља, брате С. Д-ћу; ништа више није рекао „Богољуб Мирковић“? Није зар казао још нешто, како је „сваки свештеник кадар поучити верне“?

Но хајдмо даље — доћи ћемо и на то!

Брат С. Д-ћ „довикuje“:

„„Multa petas!““ и „не вѣси чесо просиши““ — „брате Богољубе“: кад захтеваш, да наше свештенство „тумачи недељна и празнична евангелија.““

Но оставимо и то на страну и пођимо даље, па остајмо:

Мора ли свештеник „поучавати верне“?

Да на то питање са „да“ одговори, приносилава брата С. Д-ћа то, што је Христос рекао, управо наложио својим ученицима: „Идите и научите све народе“.

Сад настаје питање: може ли свештеник „поучавати верне“?

Кад већ неко нешто мора чинити, онда је принуђен гледати и старати се, да то и изврши, којим било начином.

Па који су и какви су ти начини, на које свештеник може „поучавати верне“?

Ту је проповед Дакле да проповеда.

Но како ће свештеник проповедати, кад му брат Јеремић довикује: „Проповедање је вештина. За вештину није свако рођен. Ни за проповедништво. За то многи и крај воље и крај труда својом проповеђу успеха не постизава“. А свештеник баш случајно „није за вештину рођен“. Или правије — он и не зна, да ли јест, или није „за вештину рођен“ — нико му то није рекао.

Не будући собом на чисто — шта ће радити свештеник?

Не ће проповедати!

Ту је „тумачење евангелија“. Дакле да „тумачи“.

А како ће свештеник „тумачити“, кад га брат С. Д-ћ страши, да је „тумачење евангелија ствар врло тешка, па и најтежа“, а још к томе и „тугаљива“, те није „сигуран“, да не ће како год „криво протумачити св. евангелије.“

Не имајући свештеник сведоџбе „сигурности“ у цепу, јер му нико ни дао није — шта ће радити?

Не ће хтети, не ће смети „тумачити“.

Шта ће сад?

Има још лека и помоћи. Ето га брат С. Д-ћ упућује на „читање поучења“; препоручује му, да „после св. причешћа или после „**Бсди има** . . .““ чита „наравствена поучења“.

Која?

Она, што још — нису преведена и у преводу штампана, и која свештеник и нема!!

Дакле: проповедати не може — не зна, јер није „за вештину рођен“; тумачити не сме — није „за себе сигуран“; „наравствена поучења“ читати није у стању — нема их; а „поучавати верне“ мора: е шта ће сад свештеник?!

Него збиља! Је ли брат С. Д-ћ у свом чланку изнео какву нову мисао, нов предлог?

Не — није! Његов предлог у самој ствари није ништа друго, него оно исто, што је и „један православни епископ руски“ у својој „пастирској посланици“ своме свештенству препоручио и наложио; а што сам ја у своме чланку „Епархијски и окружни проповедници“ и то у 7 бр. „С. С.“ 1892 навео. Предлог брата С. Д-ћа према речима, односно препоруци и налогу тога „православног епископа“ јесте оно Вуково: „Опет то, мало друкчије“.

Је ли донета тако?

Да видимо, — да се уверимо!

Шта су управо та „наравствена поучења“, која брат С. Д-ћ препоручује?

То је зборник проповеди, које су „марљиво сакупљене из св. отаца, најбољих старијих и но-

вијих проповедника“, и које су „скраћиване, да не би дужином пажњу ослабиле“. И те „скраћене“ проповеди имало би свештенство у св. цркви, и у одређено време „читати“. Још је добро напоменути, да би — по суду брата С. Д-ћа — у тај зборник „благословом св. Синода могла ући и која проповед од наших старијих и новијих проповедника“.

А шта вели „православни епископ“ у својој „пастирској посланици“ своме свештенству?

„Ено вам и штампаних проповеди у књигама најбољих духовних писаца, православних епископа и свештеника, па узмите те проповеди у руке, изаберите сходне за ваш говор, и читајте проповед из књиге.“

Није ли зар то једно те исто; или ако хоћемо: „Опет то, мало друкчије“?

Па како сам и ја — по примеру тога „православног епископа“ — упутио наше свештенство на зборнике штампаних проповеди наших најбољих и припознатих проповедника — то не могу довољно да се начудим томе: за што брат С. Д-ћ то не напомену?! И зар ја нисам — строго узев — нашем свештенству оно исто препоручио, што и брат С. Д-ћ: књигу — па читај? С разликом само том: што сам ја упутио на књигу, односно на књиге, које већ постоје; а брат С. Д-ћ препоручује књигу, која тек треба да угледа света! А шта ће свештенство чинити, чиме ће се при „поучавању верних“ испомагати донде, док „наш високопреосвештени епископат не уведе читање наравствених поучења у цркви нашој“ — то брат С. Д-ћ не рече, и рећи не хтеде! А држим, да је рећи требао; јер тек ваљда не мисли и не препоручује, да наше свештенство, па и оно слабије, до тог времена — ћути, „верне не поучава“?!

Ја за та „наравствена поучења“, која брат С. Д-ћ препоручује, ево сада првином чујем; а да сам за њих за раније знао, нема сумње, да бих препоручио, да се иста преведу и штампају и нашем свештенству уруче. А кад то буде, свакако ће та „наравствена поучења“ добро доћи не само „невјежама“, него баш и оним свештеницима, који су у „тумачењу евангелија сигурни“, као и онима који су „за вештину рођени“, и то за онај случај, када због „притиска терета и брига“ сами — својом проповеђу — „верне поучити“ не могу.

„**Multa petas!**“ и „**не вѣси чесо просиши**“ — „брате Богољубе, довикује“ ми брат С. Д-ћ, кад тражиш и иштеш, да наше свештенство „тумачи недељна и празнична евангелија“.

Што „**азх не вѣкнз чесо прошѣ**“ — и чудо је и није! Али да „један православни епископ“ — „**не вѣсть чесо проситъ**“, или правије „**что повелѣваетъ**“ — то је свакако чудо!!

А ето баш и тај „православни епископ“ вели своме свештенству: „Тумачите и казујте садржај науке спаситељеве и апостолске

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

просто и разговетно, додајте овима сходне времену и околностима поуке за живот“.

Ја од нашег свештенства нисам тражио ни више ни мање, него само онолико, колико је то захтевао тај „православни епископ руски“ од свога свештенства; да на име „са једном-две ли речи прошире и разјасне поједина места јеванђеља а у смислу и духу учења црквеног и с обзиром на прилике и потребе пастве и верних“.

А да сам за то претпостављао нужно знање, сведочи то, што сам оне свештенике, „који ни такве хране пастви давати у стању нису, који ни такве најобичније и најпростије проповеди саставити нису кадри“, што сам дакле „невјеже“ упутио ли и једино на — књигу: узмите туђу проповед па читајте! Али брат С. Д-ћ као да ни то знати и разумети — „не косхотк“?!
 Но брат С. Д-ћ и опет „довикuje“:

„Multa petas!“ и „не вѣси чесо просиши“ — „брате Богољубе“, баш и онда, кад захтеваш, да ти бољи, па и добри свештеници „тумаче евангелија“. А што је „православни епископ руски“ захтевао од свога свештенства, то ти не можеш и не смеш тражити од нашег свештенства, па ни од оног дела свештенства, који је од „невјежа“ бољи, способнији.

„Све боље, иза бољег“, или правије: „Све горе, иза горег“!

Ја сам напоменуо: да је „то јадно и жалосно, ако из богословије изађе, а у свештенство уђе и такав човек, такав „невјежа“, који ни најобичније проповеди саставити није кадар“, и да је то „лоша сведоџба за богословију“ — но ево нам сада брат С. Д-ћ још јаднију и лошију сведоџбу о богословији издаје и потписује, да на име ни бољи, па ни добри свештеници нису „кадри тумачити св. евангелије“, јер пита: „Јеси ли ти сигуран, брате, да не ће који од нас, па још од „невјежа“ криво протумачити св. евангелије?! Јеси ли ти сигуран баш и за себе самога?!“

Пре него што бих даље пошао, дозволи, драги читаоче, да ти нешто напоменем. У првој упитној реченици брат С. Д-ћ разликује две врсте свештенства: „невјеже“ и „нас“ т. ј. оне свештенике, који су од „невјежа“ виши, бољи. Другом упитном реченицом ставио је моју маленкост изнад наведене две врсте свештенства — за што? не знам. Доста то да — по њему — имамо три врсте свештенства: „невјеже“, од ових боље, и од ових других још способније. И не само да се „невјежама“, него ни другим — као што рекох — бољим и добрим свештеницима не сме и не може поверити „тумачење“, јер могу „криво протумачити св. евангелије“.

А сад да видимо, можемо ли ми тражити „тумачење св. евангелија“ и разјашњавање верских ствари од нашег свештенства.

Евстарије Михајловић криво схвати и разуме десети члан символа вере; и на основу тог свог кривог схватања и разумевања предложи он у „Гласу Истине“ измену истог члана вере. (1885. бр. 4. стр. 26.—27)

Да то погрешно и криво схватање и разумевање десетог символа вере исправи, преч. г. Јован Борота устане „у обрану символа вере“ („Глас Истине“ 1885. бр. 5—6.) па у тој својој „обрани“ рече и ово:

„... да је писац (Е. Михајловић) ишао за тим, да своје сумње распрши о ствари, која му је нејасна, пошао би другим путем. Он би се сетио, да има у месту свога православног свештеника, коме би своју сумњу, своје недоумевање у овоме предмету предложити могао, па шат му овај загонетку реши и маглу растера. То је могао и требао од свог свештеника очекивати, јер је то задатак свештеника, то спада у његову струку“. И даље: „... Ако вас срце вуче, да размишљате о стварима вере и ако у томе мишљењу наиђете на какве тешкоће, тражите помоћи код свештеника и епископа. Ако вас они не упуте, не ћете на прави пут изаћи. Ако се у правним пословима иште савет од изучена правника, у болести од изучена лечника, у опште у сваком послу од онога, који се тим послом нарочито бави, зар ћемо само у стварима вере више веровати сваки себи, него онима, који су на то позвани, да знаду поучити здравом науком, а то су свештеници и епископи наши“. (Бр. 6. под IV.)

Пад кад је по сведоџби учитеља и мога брата С. Д-ћа „задатак свештеника, да сумње о нејасним стварима распрши“; кад „то спада у струку“ свештеникову, да „загонетку реши и маглу растера“; кад је свештеник „на то назван, да зна поучити здравом науком“, да може дати помоћи ономе, који „код свештеника помоћи тражи“, и да „упућује на прави пут“: зар ја онда нисам могао и смео тражити и искати од нашег свештенства, да „тумачи св. евангелије“? Или бар: јесам ли могао то захтевати не од „невјежа“, него од бољих па и добрих свештеника? И је ли имао право брат С. Д-ћ, да ми тако јавно „довикне“:

„Multa petas!“ и „не вѣси чесо просиши“ — „брате Богољубе“?!

Него брат С. Д-ћ извињује немоћ „тумачења св. евангелија“ код свештенства тиме, што им је био слаб „извор“ из кога су своје знање „црпели“.

Све да допустимо, да је свештенство са „извора“ мало, па и врло мало „поцрпело“; све да допустимо, да је све свештенство из богословије изашло са малим, па и врло малим знањем и спремом: ипак оно не може бити решено и ослобођено свога „позива“, да „поучава здравом науком“, да даје „помоћи“ ономе, лоји исту од њега „тражи“, и да „упућује на прави пут“. Јер ако што и мањка свештенику у знању и спреми из

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

богословије изнетом: он то може накнадити и допунити из „стручних књига“. А као што сваки учењак треба и мора да има потребне стручне књиге, тако ни свештеник не треба и не сме бити без стручних књига своје струке. А да најнужније стручне књиге набави, доста је свештенику за то 5—10 фор. Поред тога нека држи бар један стручни лист. А да то све свештеник има и имати мора, то треба да је брига епископова, који би се о томе или о противноме уверавати имао преко својих подручних органа.

Ми знамо, да је православна црква дозволила својим вернима читање св. писма, али им је укратила право тумачења. Право тумачења задржала је црква себи и предала га својим служитељима — свештенству.

Па кад би се у нашој пастви појавио какав верни, кога би „срце вукло, да размишља о стварима вере“, да чита св. писмо; па у том свом „мишљењу наиђе на какве тешкоће“, дође до каквог за њега нејасног места у св. писму — па се обрати нама с питањем: како је то; за што је ово; шта значи оно?

Шта да му одговоримо?

— Е мој драги, то не знам ни ја!

Па ако је већ свештенство „позвано, да зна поучити здравом науком“, да може дати одговор али тачан и правилан онда, кад га ко о каквој „ствари вере“ запита: није ли онда још и више „позвано, да поучава здравом науком“ у цркви, да и неушито „тумачи“ и разјашњује поједина тежа и неразумљива места св. писма, односно „св. евангелија“?

Још нешто. Ми смо чули, како „православни епископ“ препоручује и налаже своме свештенству, да „тумачи и казује садржај науке спаситељеве и апостолеке“.

А то ће и брат С. Д-ћ допустити, да је много лакше „тумачити и казивати садржај науке спаситељеве и апостолеке“, него ли говорити и разјашњивати о некој основној истини вере, о неком догмату.

Па то сам и ја захтевам од нашег свештенства. „Поучити верне“ како им живити и шта им као хришћанима чинити треба, у стању су ваљда бољи и добри свештеници, ако већ то „невјеже“ нису „кадре“?

Оних пак јеванђеља, при „тумачењу“ којих је свештеник упућен и тако рећи присиљен, да

говори и разлаже о овој или оној основној истини вере, о догмату, има толико преко године, да би их — мислим — и на претима једне руке избројати могли. Па и та јеванђеља не долазе једно за другим, него су временом размакнута, тако да се за њих свештеник проучењем дотичног догмата и спремити може.

Брат С. Д-ћ пита: „Јеси ли ти сигуран, брате, да не ће који од нас криво протумачити св. евангелије“?!

Ко може „св. евангелије“, односно неку основну истину, неки догмат вере „криво протумачити“ и разјаснити?

Без сумње онај, који тога догмата, те основне истине вере не зна.

И сад нам се опет жалосна и немила слика указује: свештеник — учитељ вере — не зна основне истине вере!! Доиста: један учитељ, који нема онога, што треба другима да даде; који и не зна онога, чему треба друге да научи!! Па још то није „невјежа“, него бољи, па и добар свештеник!

„Зар и данашња секта назаренска није постала из кривог и нетачног тумачења и разумевања св. евангелија?“ — пита брат С. Д-ћ.

Како је „постала секта назаренска“ — то ће брат С. Д-ћ знати још и боље него ја.

Него: кад наше свештенство може „криво протумачити св. евангелије“ — онда је јасно, да наше свештенство не зна „правога тумачења св. евангелија“: а кад је тако, онда питам и ја брата С. Д-ћа: па ко ће исправити „криво и нетачно разумевање св. евангелија“ — код „секте назаренске“?! И ко ће паству уверити, да „секта назаренска криво и нетачно разумева св. евангелије“; те одвратити и задржати паству, да се не поводи за тим „кривим и нетачним разумевањем св. евангелија“?

На послетку: да ли брат С. Д-ћ захтева од нашег свештенства, да се оно било у свом тумачењу, било у својој проповеди неће до недостижних висина, спушта у недогледне дубине, и распреда највеће танкоће основних истина вере хришћанске?

4. (16.) децембра 1892.

Парох Богољуб Мирковић.

ГОВОР

СТЕВАНА В. ПОПОВИЋА

посланика изборног среза градскога,

држан у седници српског православног народно-црквеног сабора, дана 12. новембра 1892.

(По стенографским белешкама)

Ваша Светости! *Славни саборс!*

Имао сам ја једног земљака, Бачванина, као што сам и сам, који је био једном у оном ве-

ликом и богатом царевом граду, па су га шитали: „Шта мислиш: има ли игде на свету што би више вредило од овога царскога града?“ —

Мој ти се Бачванин замислио мало, па ће тек рећи поносито: „Три кише пролетњице — кад падну у Бачкој на наше њиве — те више вреде од овога царскога града“! (Веселост.)

Што су том мом пријашину боље три кише пролетњице за његову њиву, то су за њиву наше народно-црквене аутономије она три лепа и поучна говора: говор посланика Јосифа Јагића као извештача саборског одбора Петнајсторице, говор пресветлога господина Данила Станковића, и напоскон говор ученога проте Манојла Грбића. Та три умна, језгровита, разложна, поучна и родољубива говора спустила су се са своје висине на узорану и засејану њиву нашег автономног живота као блага киша, па сад: да је од куд среће да гране још и оно давно жељено и очекивано сунце српске слоге — ми би могли већ о идућем Петрову-дне имати на тој нашој њиви богату жетву! (Тако је!)

Али из многог лепог и родољубивог говора, који је изушћен овде са оне стране, која не прима предложени народно-црквени устав, провирује, ма и нехотице, многа сумња, а сумња је мати сумњицењу — а сумњицење је у нас оно исто што су црви у узораној и засејаној њиви, па ако нико не треби те црве, хоће да одгризу корен младој биљци — и од биљке, што свене, нема рода, а од рада који се сумњичи ретко да има плода. (Тако је!)

Не дигох се ја да држим овде сјајан и поучан говор, јер то уму други лепше и боље од мене, хоћу ако узмогнем само, да разгоним оне облаке, који се навлаче на нас овде на десној страни неоснованим и неумесним сумњицењем, да разведрим и разгалим мало ваздух у овој саборници, јер већ сви осећамо како постаје тежак. — Учинићу то мало и оним даром, од кога је мене запануо један део: кад је оно Бог делио људима дарове; зачинићу речи своје мало шалом (чујмо!) али оном шалом, од које никога глава не боли, која никога не вређа, коју је Бог оставио људима, што по рекао покојни владика Арсеније Стојковић, на њихово „увеселеније“. (Веселост.)

Блаженопочивши епископ будимски Арсеније Стојковић био је својим узоритим животом правило вере и образ кротости, али је био уједно и вредан економ. Мој поштовани пријатељ г. Евгеније Думча, родољубиви градоначелник сентандрејски и епитроп епархије будимске, посве-

дочиће, да је стари владика Арсеније подигао такове винограде у Сентандреји, да их лепших ни бољих није било у свој околини тога места.

Па помислите, господо, с каквом је тугом гледао стари Арсеније, да му филоксера немилице пустоши његов велики труд. У свом очајању често би пута рекао: да хоће откуд ко, онако да како, — пронаћи какву другу бубу, која би филоксери јела, а чокот не би дирала; то би био радикални лек. — Али заман је стари владика чекао и изгледао на ту помоћ. Напослетку се био и он решио, да учини што други раде: да пресади у свој виноград американску лозу и да на њу калеми нашу домаћу врсту по својој потреби.

И у винограду господњем наше цркве, почев од Фрушке Горе, па тја до Оршаве и Зрмање, појавила се местимице филоксера. Црква наша утонула је у немар, у застој, допала је назаренства. — То је наша филоксера, а криво јој је поглавито ово наше неуређено стање, које је трајући скоро четврт столећа разјело се као чир по нашем народном телу.

Где се појављује филоксера, ту се изашиљу обично комисије, да траже лека и да кажу, шта да се ради. И овај славни сабор изаслао јентаку једну комисију својим одбором петнаесторице. Одбор је разгледао све наше потребе у свима гранама нашег народно-црквеног живота, уочио је, да је тај живот подсеља на много места филоксера и предложио је, да се тражи лека овим народно-црквеним уставом. (Тако је.) Све нек је овај устав туђа замисао — он је добра подлога нашем раду, као што је американска лоза добра подлога нашој динки и сланкаменки. (Тако је!)

Но ја одмах овде на почетку морам да се мало потужим на своје драге и поштоване колеге од опозиције. (Чујмо!) То није лепо, што ви е нама урадите! (Чујмо! Чујмо!) Не можете рећи, да Вас нисмо лепо дочекали кад дођоште на сабор. Ето смо вам саборницу лепо измолвали и згодније удесили. Изншли смо пред вас и огрнули смо и нову свечану ћурдију — нов устав. А ви? У место да сте нас мало али својски штинули и честитајући нам ново рухо рекли: „колико жица, толико годинца“! — а ви се одмах згранусте на нас, чланове одбора петнаесторице, здерасте нам нови капут е леђа и рекосте: „добар је још и стари прелук“. (Општи смеј.) Та оно истина је: добар је и стари прелук; са-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

мо, што му се подерала постава, што се лице пофотало, што нема рукава и што су му цепови пропали — али дугмад на њему, та су истина још добра, моћиће поднети као и нова! (Велики општи смеј.) То није лепо, то није ни братеки; но сад већ што му драго — не ћемо ни ми вама остати дужни на овој љубави.

Па сад опростите, господо, да понешто приметим на поједине тврдње мојих поштованих предговорника.

Нека ми пре свега допусти поштовани мој посланички друг, др. Миша Михајловић, да се обазрем на неке тврдње у његовом говору. Говорећи о предложеном народно-црквеном уставу рече: Кад се мења овако важна установа, морају они, који предлажу оваку важну промену, навести за њу важних и корених разлога. Ово што је изнесено у препоруку новог устава, није довољно, разлози су ти врло мршави, није нам речено на име: да су досадање уредбе наше рђаве те није обрзложено, за што оне да се мењају.

Држим да сам добро схватио и навео ову изреку поштованог др. Мише Михајловића. (Тако је! — с крајње левице.) Према овоме и овакоме схватању: све оно што у дојакошњим уредбама није означено да је рђаво — мора дакле бити да је све добро.

По томе поштовани др. Миша Михајловић држи, да не треба мењати н. пр. уредбу о нашим општинама, јер нам општине под том уредбом за чудо напредују и цветају. Цркве се блистају и пуне су побожног света, школе светле и дупком пуне ђака, црквено-општинске благајне набрекле од новаца, тутори весели, јер ни једном не шушка чела за клобуком — та општински су рачуни сви добри и исправни! — свештеници по васдан само венчавају и крштавају, дотација им тече уредно као сат, учитељи богато награђени, па купују куће и земље, — народ наш моралан, вредан, трезвен и напредује орјашким кораком. Старији причају млађима, да је међу Србима било некад и Назарена, али да су они одавно обесили своју „Сионску харфу“ о врбу, па се опет вратили својој старој прадедовској вери.

Па кад тако цветају наше црквене општине, како нам неби цветале наше епархије? По привременој уредби о епархијама епархијске власти раде тачно и уредно као сахат — проте и школски референти не избивају из општина, као да

су езекутори — епархијске скупштине састају се сваке године редовно, контролишу епархијске власти, подижу о трошку својих епархиота средње и више школе, просветне заводе и силне друге добротворне установе.

Па тек како ли је у врхунцу и у средишту нашег автономног народно-црквеног живота? По мишљењу поштованог др. Мише Михајловића, а под утицајем „благоутробне“ деклараторије, привремене уредбе о митрополитеком црквеном савету, уредбе о саборском устројству — и ту мора да је све лепо и добро. Митрополитске власти раде своје послове редовно, извршују своје наредбе тачно и брзо, подносе опширне извештаје о раду своме и о стању народа и цркве сабору; сабор се састаје периодично, дотерује и усавршује све уредбе, отвара обилне и нове изворе за натапање нашег народно-црквеног земљишта; народ вољно и тачно плаћа верозаконски принос, враћа саборске трошкове и оснива својим приносима све нове и нове народне фондове, и ако ово родољубиво пожртвовање народа још дуго овако устраје, мал те неће попуцати обручи на оној старој народној каси са „пјатобравијем“!

Па тек како мора под овом садањом уредбом манастири да су нам уређени? Економија манастирска сва сређена и напредна, по манастирским потоцима тече мед и млеко, манастири пуни учених калуђера, који читају књиге староставне и шарају златна слова по сребрној артији.

Једном речи: по схватању дра Мише Михајловића све су наше старе уредбе добре, јер није доказано, да су рђаве, па је под њима у нас све сито и дебело, све добро и напредно, све лепо и светло — а међу тим зна то поштовани др. Миша Михајловић, као што знамо и ми: да то није ни близу тако, да су многе наше уредбе привремене, па и оне што су сталне, да нису потпуне и да су и те наше уредбе много криве, што је у нашем народу, у цркви нашој на многим местима јад и жалост, пустош и немар, те можемо уздахнути као онај песник из Футога са речима: „Куд погледим свуд је тама“!

Поштовани посланик др. Миша Михајловић рече даље и то, да гледајући овај нови устав, види да је саграђен од старог материјала, али да је ова нова зграда народу нашем немила. (Тако је! — са крајње левице.)

Ја држим, славни саборе, да није тако, и да овај прекор није уместај, јер да му има места, то би онда изгледало, да смо ми чланови одбора петнаесторице саградили од старог материјала зграду нову, али штетну — а међу тим ми смо урадили оно исто, што се урадило при грађењу нове гимназијске зграде карловачке, где се узело старо земљиште, употребио се стари материјал а новог узело и додало само онолико колико је било нужно. Ја ћу допустити, да има у нашем народу људи, којима је та нова гимназијска зграда немила, јер им нису мили они, који су је саградили и име своје на чело јој ставили, али да ће мени когод доказати, да је стара гимназија карловачка била боља од ове нове — то је немогуће; па тако се не може ни то доказати: да су наше старе автономне уредбе боље од овога предложеног народно-црквеног устава. А ако устав тај није некоме и некоме мио — за то не следи из тога, да не би био народу и цркви од користи. (Живо одобравање — с деснице.)

Но господин посланик др. Миша Михајловић био је тако добар, те је признао, да у овом новоме уставу има много ствари које су добре, али рече, да су у њему добре мале и незнатне ствари а да су баш оне капиталне ствари бутун рђаве. (Тако је! — с крајње деснице.)

Према томе схватању мала је и незнатна ствар, што је овај устав јасно и тачно, подесно и добро обележио делокруг црквене општине, црквеног и школеког одбора општинскога — а капитална је ствар, хоће ли свештеник бити председник општине или ће општина бирати себи председника.

Према мишљењу дра Мише Михајловића,

мала је и незнатна ствар, што се овим уставом зајемчује стално састајање епархијских скупштина, одређује јасно и целисходно делокруг епархијских власти, ујемчује правилан и непрекидан рад њихових органа — а капитална је ствар, што ће епископ кандидовати чланове консисторије, што ће консисторија оцењивати и кандидовати стеченике за парохе, и што ће епархијске власти бирати проте. —

По схватању дра Мише Михајловића мала је и незнатна ствар, што се овим уставом еманципује наша црква и њена аутономија од наредба и налога државне власти, мала је ствар и то: што ће наше врховне митрополијске власти решавати све наше послове самостално и коначно, незнатна је ствар још и то, што ће се наш сабор састајати периодично, што ће изидану зграду наше народно-црквене аутономије изнутра све то боље дотеривати и уређивати — а капитална је ствар то: што 25 посланика свештеника, кад их буде бирао само клир, неће моћи овде у сабору нашем заступати либералан или радикалан правац те подупирати једну или другу странку — него ће морати заступати овде у сабору по избору и позиву своје клир, заступати учење наше свете цркве, говорити и радити онако као што их упућује чувар, тумач и бранич наше свете вере — св. архијерејски синод наш. Ал' да, најважније, најкапиталније је то: што тада свештенички заступници на овоме народно-црквеном сабору неће моћи говорити и гласати у сабору онако, као што их уче и упућују главни и одговорни уредници наших политичких листова! (Тако је! — с деснице. — Није тако! — с левице.)

(Свршиће се.)

Л И С Т А К.

Б Е Л Е Ш К Е.

— (Епарх. Консисторија горњо-карловачка) држала је у Плашком 26. нов. 1892. своју редовну седницу.

У тој сједници ријешено је између осталих предмета ово: 1. Досадањи админ. парох. боројевићке, јереј Г. В. премјештен је за администратора парохиије ердутске у Сријему, додије-

лене му од архијерејске консисторије, а по претходној дозволи високопреосв. г. епископа дијецезана нашег Михаила; управа пак боројевићке парохиије повјерена је јереју Ј. В. до даље наредбе. — 2. Јеромонах Д. П. шаље своју „исповједну свједоцбу“, за год. 1892. — Узето на знање. — 3. Позвати предеједника цркв. општине јошанске, јереја Д. Б., да у року од 14

дана исплати учитељу јошанском Ј. В. до сад приспјеле камате од закладе пок. Д. Бањанина, у име награде за појање у цркви. — 4. Поводом молбе, пароха киринског јереја М. Ј. који моли за упутство, како би дознати могао за крени лист Е. П., пошто га у ни једној околној парохији ни православни ни римокатолички свештеник наћи не може, ријешено: да се овај акт уступи кр. финансиј. равнатељству у Загребу на уредовање и извјештај — 5. Јереј Р. Л. одређен је са 1. јан. 1893. за администратора парохије у Свиници — 6. Администратор и капелан бупнишке парохије, јереј М. М. тужи се на неуредно добивање плаће своје од опћ. поглаварства — Позвати молитеља, да поднесе тачан исказ о томе, за колико је мјесеци у заостатку са парохијалом. — 7. Јереј А. З. позват на стечајни испит за дан ејднице конистор., која ће се држати маја мјесеца 1893., пошто већ у заказано вријеме није могао доћи ради болести. — 8. Усвојена је молба пароха у Острвици, јереја И. Д. ради посредовања, у погледу заостатка његове плаће, у износу од 780 фор. 25 нов. — 9. Проф. и катихета на кр. реалној гимназији раковачкој, протојереј Н. Гр. Ж., извјештава, да се јавио в. кр. зем. влади у Загребу, ради дефинитивнога умировљења. Извјештај овај узети на знање, и увретити у записник признање протојереју Н. Гр. Ж. на дугогодишњој, ревној, савјесној и родољубивој служби његовој на пољу књиге и науке; и извијестити га о том. — 10. Помакнуто неколико брачних ствари за мало у нап рво.

К.

ОПОМЕНА

за ону г. г. претплатнике, који до данас нису својој дужности одговорили.

Ево смо већ на крају године, а многа господа претплатници нису својој дужности одговорили, него нам неки по једну и две а неки богме и за све четири четврти дугују.

Правилан развитак и тачно излагање листа зависи на првом месту од тачне уплате г. г. претплатника, па зато овим најучтивије а уједно и најкатегоричније позивамо свакога од г. г. претплатника, да дугујућу претплату одмах пошаље, јер смо ради и наше књиге у ред довести, — а најглавније, да лист излази, новац нам је потребан.

Ми се надамо од г. г. претплатника, који нису до сад претплату послали, да ће исту одмах овамо упутити, како би избегли отворене опомене.

АДМИНИСТРАЦИЈА
„СРПСКОГ СИОНА“.

О Г Л А С.

Бр. Е. 526 559.
К. 531. ex 1892.

С Т Е Ч А Ј.

2. 1—3

Расписује се стечај на упражњену парохију Г. разреда у Силбашу.

Компетенти имају своје сведоџбама устројене и довољно биљеговане молбенице путем својих претпостављених духовних власти, потписаној конисторији поднети најдаље до 1. марта 1893. године.

Из конисторијеке седнице епархије бачке, држане у Нов. Саду 8. (20.) децембра 1892.

Конисторија епархије Бачке.

„Српски Сион“

излази сваке недеље на великом табаку.

Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожива у Београду.

Поједини бројеви стају 10 новчића.

Претплата и огласи

шаљу се издавачкој српској књижари и штампарији Браће М Поповића на главној нијаци, а рукописи уредништву „Срп. Сиона“ у Нови Сад. За огласе и објаве плаћа се по 6 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч.

Рукописи се не враћају.